

ДИФЕРЕНЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

Шелестова Л. В.

доктор пед. наук, ст. наук. співробітник,
пров. наук. співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України

Сучасні освітні реформи в Україні наголошують на важливості створення умов для індивідуалізації навчання в профільній середній освіті. Одним із ключових засобів досягнення цієї мети є використання педагогічних технологій, які виконують диференційну функцію, тобто дають змогу враховувати здібності, інтереси та освітні потреби кожного учня. У впровадженні цих технологій важливе значення мають курси за вибором, інтерактивні навчальні платформи, проектне навчання та персоналізовані освітні траєкторії [9].

Диференційна функція передбачає адаптацію освітнього процесу до індивідуальних можливостей учнів. Це дає змогу створити освітнє середовище, яке сприяє максимально ефективному навчанню кожного учня відповідно до його потреб та інтересів.

Реалізація диференціальної функції педагогічних технологій передбачає:

- індивідуалізацію навчального процесу (адаптацію змісту, методів і темпу навчання до рівня підготовки кожного учня);
- поглиблення знань за певними напрямками (учні мають змогу обирати курси для глибшого вивчення дисциплін, які їх цікавлять);
- формування особистісних освітніх траєкторій (учні беруть активну участь у плануванні власного навчального шляху) [9].

Застосування диференційованого підходу в профільній освіті сприяє не лише підвищенню академічних результатів, а й формуванню критичного мислення, навичок самостійності та відповідальності [4].

Практичні аспекти реалізації диференційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті.

Курси за вибором. Курси за вибором є ефективним інструментом поглибленого навчання та розвитку мотивації до самостійної роботи. Вони дають змогу учням зосередитися на вивченні дисциплін, які відповідають їхнім майбутнім професійним інтересам, наприклад:

- забезпечують практичну підготовку до науково-дослідницької діяльності тим, хто обрав навчання на STEM-профілі («Основи робототехніки», «Молекулярна біологія», «Прикладна математика» тощо);
- розвивають творчі здібності учнів гуманітарного профілю («Креативне письмо», «Сучасна журналістика», «Теорія комунікацій» тощо);
- допомагають сформувати економічне мислення учням економічного профілю («Фінансова грамотність», «Основи підприємництва» тощо).

Інтерактивні навчальні платформи. Використання інтерактивних платформ розширює можливості персоналізованого навчання, дає змогу учням працювати у власному темпі і, водночас, сприяє формуванню інформаційної грамотності [5]. Наведемо приклади деяких інтерактивних платформ, які використовуються у сучасній профільній освіті:

- Moodle (створення індивідуальних курсів для кожного учня з тестами, практичними завданнями та інтерактивними лекціями) (<https://moodle.org/course/view.php?id=17228>);

- Khan Academy (доступ до великої кількості навчальних матеріалів і відеоуроків із різних навчальних предметів) (<https://uk.khanacademy.org/>);

- Google Classroom (спрощує комунікацію між учнями та вчителями, забезпечуючи зручний обмін навчальними матеріалами) (<https://classroom.google.com/h?hl=ru&pli=1>).

Проектне навчання. Проектне навчання дає змогу реалізувати інтегрований підхід, сприяючи розвитку дослідницьких навичок та формуванню навичок впровадження наукових ідей у практику. Наприклад:

- STEM-проекти дають змогу створювати моделі екологічно чистих джерел енергії, вивчати чинники впливу забруднення на довкілля тощо;

- соціальні проекти вчать організовувати кампанії з популяризації здорового способу життя серед учнівської молоді;

- творчі проекти залучають до створення літературних журналів, відеофільмів на соціально важливі теми тощо.

Також зупинимось на питаннях реалізації диференціаційної функції педагогічних технологій для учнів із особливими освітніми потребами (ООП). У сучасній освітній політиці України значна увага приділяється забезпеченню рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів, включаючи дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Інклюзивне навчання — це не лише інтеграція таких учнів у загальноосвітній простір, а й створення умов для реалізації їхніх здібностей і потенціалу. У цьому контексті педагогічні технології є ефективним засобом організації навчання для різних категорій дітей.

Реалізація диференціаційної функції педагогічних технологій в інклюзивному навчання передбачає індивідуалізацію навчального процесу та адаптацію змісту, методів і форм навчання відповідно до можливостей учнів з ООП та з метою створення комфортного середовища для їхнього навчання. Зокрема: розробку індивідуальних навчальних планів (ІНП); адаптацію навчальних матеріалів; використання допоміжних технологій (цифрових і фізичних засобів підтримки); психолого-педагогічний супровід.

Адаптація навчальних матеріалів та педагогічних технологій передбачає урахування виду ООП:

- використання тактильних матеріалів, аудіопідручників та електронних ресурсів зі спеціальними програмами зчитування тексту для учнів з порушеннями зору (наприклад, створення інтерактивних аудіоуроків з історії або літератури, що дає змогу учням слухати тексти замість їх читання);

- використання візуальних матеріалів, субтитрованих відеоуроків і жестової мови під час навчання для учнів з порушеннями слуху (наприклад, використання на уроках з природничих наук інтерактивних схем та анімаційних моделей для пояснення складних понять);

- надання доступу до навчальних платформ, які дають змогу брати участь у навчанні дистанційно, а також використання адаптованих комп'ютерних пристроїв для учнів із порушеннями опорно-рухового апарату (наприклад, вивчення математики за допомогою спеціальних програм для виконання складних розрахунків із мінімальним фізичним навантаженням);

- застосування структурованого навчання, візуальних підказок, соціальних історій для полегшення адаптації для учнів з розладами аутистичного спектру (наприклад, упровадження технології «соціальних сценаріїв» для розвитку навичок комунікації та взаємодії з іншими учнями);

- адаптація навчальних завдань, спрощення інструкцій, багаторазове повторення матеріалу та використання ігрових технологій для учнів з інтелектуальними порушеннями (наприклад, використання дидактичних ігор для розвитку базових навчальних навичок).

Отже, диференційна функція є однією з ключових функцій педагогічних технологій у профільній середній освіті. Вона дає змогу створювати індивідуальні освітні траєкторії, сприяє розвитку ключових компетентностей та готує учнів до свідомого вибору майбутньої професії. Подальший розвиток і вдосконалення цих технологій є важливим завданням для української системи освіти.

Список літератури

1. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засекіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи Вісник Національної академії педагогічних наук України, 2023, (5). С. 1–8.

2. Ляшенко О. І. Шляхи реалізації профільної середньої освіти в умовах реформування української школи. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів / за заг. ред. Ляшенко О. І., Засекіної Т. М., Мальованого Ю. І. Литвинової С. Г., Малиношевської А. В. Київ, 2024. 288 с. С. 10–15.

3. Про затвердження державного стандарту профільної середньої освіти. (Постанова Кабінету Міністрів України № 851 від 25.07.2024). <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoho-standartu-profilnoi-serednoi-osvity-851-250724>

4. Сисоєва С. О. *Педагогічні технології: визначення, структура, проблеми впровадження*. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2002. № 4. с. 69–79.

5. Шелестова, Л. В. *Можливості використання дистанційної форми навчання для ефективної реалізації профільної освіти* In: The XV International

Scientific and Practical Conference «Innovative technologies in the field of human services», April 15–17, 2024 . European Conference, c. Stockholm, Sweden, С. 154–158.

6. Шелестова Л. В. Організація профільної середньої освіти: механізм формування профілів. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference «Development of theories and methods of education of past years», November 18-20, 2024, Antwerp, Brussels. С.187–191.

7. Шелестова Л.В. Педагогічні технології як засіб розвитку творчих здібностей учнів в умовах профільного навчання. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика: збірник наукових праць. 2018, Вип. 1 (20). С. 24–36.

8. Шелестова Л. В. *Трансформація профільної середньої освіти в Україні: концептуальні засади та нормативно-правові аспекти*. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference «Modern trends of youth: advantages and significant disadvantages», November 11-13, 2024, Zaragoza, Spain. С.146–149.

9. Шелестова Л.В. Функції педагогічних технологій у сучасній профільній школі. Abstracts of III International Scientific and Practical Conference «The most difficult problems of youth and ways to solve them», January 20-22, 2025, Krakow, Poland. С.170–173.